

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

No. 2

MILLIY KONTENT VOSITASIDA BOLADA TAHLILY FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Yaxyayeva Shoiraxon Toxirboyevna, Buxoro davlat pedagogika instituti registrator ofisi ma'lumotlar bazasi bo'limi menejeri

shoiraxonvaxyayeva3@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada bolalarda tahliliy fikrlashni rivojlantirishda milliy kontentning o'rni, pedagogik imkoniyatlari hamda uni ta'lim jarayonida qo'llash metodikasi yoritilgan. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi, milliy qadriyatlar, ertak, maqol, rivoyat va tarixiy obrazlar asosida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish usullari bayon etilgan. Tadqiqot davomida interfaol metodlar va kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: milliy kontent, tahliliy fikrlash, pedagogik metodika, xalq og'zaki ijodi, interfaol ta'lim, kompetensiya, bolalar tafakkuri, ta'lim texnologiyasi.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ ПОСРЕДСТВОМ ОСВОЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО СОДЕРЖАНИЯ

Яхьяева Шоирахон Тохирбоевна, Менеджер отдела регистрации и базы данных Бухарского государственного педагогического института

shoiraxonvaxyayeva3@gmail.com

Аннотация: В статье освещается роль национального содержания в развитии аналитического мышления у детей, его педагогические возможности и методика его использования в образовательном процессе. В нем также описаны методы формирования у учащихся навыков самостоятельного мышления, анализа проблемных ситуаций на основе фольклора, национальных ценностей, сказок, пословиц, легенд и исторических образов. В ходе исследования будет проанализирована эффективность интерактивных методов и компетентностного подхода.

Ключевые слова: национальный контент, аналитическое мышление, педагогическая методика, устное народное творчество, интерактивное обучение, компетенция, детское мышление, образовательные технологии.

METHODOLOGY FOR FORMING ANALYTICAL THINKING IN CHILDREN THROUGH NATIONAL CONTENT

Yakhyaeva Shoiraxon Tokhirboyevna, Manager of the Database Department of the Registrar's Office of the Bukhara State Pedagogical Institute

shoiraxonvaxyayeva3@gmail.com

Annotation: The article highlights the role of national content in the development of analytical thinking in children, its pedagogical capabilities and methods of its use in the educational process. It also describes methods for developing students' independent thinking skills and analyzing problematic situations based on folklore, national values, fairy tales, proverbs, legends and historical images. The study will analyze the effectiveness of interactive methods and a competency-based approach.

Keywords: national content, analytical thinking, pedagogical methodology, oral folk art, interactive learning, competence, children's thinking, educational technologies.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodning mustaqil, tahliliy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki o'quvchini fikrlashga, kuzatishga, xulosa chiqarishga ham o'rgatishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, milliy kontent asosidagi ta'lim vositalari bolalarda tafakkur jarayonini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Milliy kontent — bu xalqning tarixiy tajribasi, madaniyati, qadriyatlari, urf-odatlar va ma'naviy merosini aks ettiruvchi ta'limiy materiallar yig'indisidir. Ayniqsa, boshlang'ich va maktabgacha yoshdagi bolalarda tafakkur shakllanish jarayonida ertaklar, maqollar, topishmoqlar va milliy qahramonlar obrazlari katta pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Bolalar milliy ruhdagi materiallarni qiziqish bilan qabul qiladi. Chunki bu kontent ularning mentaliteti, oilaviy muhit va kundalik hayoti bilan bevosita bog‘liq bo‘ladi. Natijada bolada nafaqat axloqiy sifatlar, balki sabab-oqibatni tushunish, taqqoslash, muammoni tahlil qilish kabi intellektual ko‘nikmalar ham shakllanadi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim yoshidagi bolalarda tafakkur jarayoni ko‘proq obrazli va hissiy qabul qilish asosida shakllanadi. Shu sababli ularga taqdim etilayotgan ta’limiy materiallarning mazmuni milliy mentalitet, urf-odat va qadriyatlar bilan uyg‘un bo‘lsa, bolaning bilimni qabul qilish darajasi ortadi. Milliy kontent bolaga yaqin bo‘lganligi sababli u o‘quvchining qiziqishini uyg‘otadi, emotsional ta’sirni kuchaytiradi hamda fikrlash faoliyatini faollashtiradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, milliy kontent:

- bolada milliy o‘zlikni anglash hissini shakllantiradi;
- ma’naviy-axloqiy tarbiyani mustahkamlaydi;
- mustaqil fikrlashga undaydi;
- mantiqiy mushohada yuritish ko‘nikmasini rivojlantiradi;
- tahlil qilish va xulosa chiqarishga o‘rgatadi.

Ayniqsa, xalq og‘zaki ijodi namunalarida hayotiy voqealar, yaxshilik va yomonlik o‘rtasidagi kurash, mehnatsevarlik, adolat, sabr-toqat kabi tushunchalar yorqin aks etgan bo‘lib, ular bolalarda kuzatish va baholash ko‘nikmasini shakllantiradi. Masalan, maqollar ustida ishlash jarayonida o‘quvchilar nafaqat mazmunni tushunadi, balki uning yashirin ma’nosini izohlaydi. “Yetti o‘lchab, bir kes” maqoli asosida bolalarda shoshqaloqlikning salbiy oqibatlari haqida tahliliy mushohada shakllanadi.

Tahliliy fikrlashni rivojlantirishning metodik bosqichlari

Milliy kontent asosida bolalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish jarayoni bosqichma-bosqich tashkil etilishi zarur. Quyidagi metodik bosqichlar samarali hisoblanadi:

<p>1-bosqich: Motivatsion bosqich</p>	<p>Bu bosqichda o‘quvchilarda mavzuga qiziqish uyg‘otiladi. O‘qituvchi milliy ertak, videorolik, topishmoq yoki qiziqarli savollar orqali bolani fikrlashga yo‘naltiradi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • “Nima uchun ertaklarda halol inson g‘alaba qiladi?” • “Qahramonning o‘rnida siz bo‘lsangiz nima qilardingiz?” 	<p>Bu savollar bolani oddiy tinglovchidan faol fikrlovchi subyektga aylantiradi.</p>
<p>2-bosqich: Tahliliy faoliyat bosqichi</p>	<p>Mazkur bosqichda bolalar voqealarni tahlil qiladi, qahramonlar harakatiga baho beradi, sabab va oqibatni aniqlaydi.</p>	<p>“Zumrad va Qimmat” ertagini o‘rganishda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zumradning muvaffaqiyatiga nima sabab bo‘ldi? • Qimmat nima uchun jazolandi? • Ertakning asosiy g‘oyasi nimadan iborat? 	<p>Bunday tahliliy savollar bolalarda mantiqiy bog‘lanishlarni tushunish ko‘nikmasini rivojlantiradi.</p>
<p>3-bosqich: Mustaqil xulosa</p>	<p>Bu bosqichda o‘quvchilar o‘z fikrini mustaqil bayon qiladi. Ular</p>	<ul style="list-style-type: none"> • “Siz ertak yakunini qanday o‘zgartirgan bo‘lardingiz?” 	<p>Natijada bolalarda erkin fikrlash va ijodiy</p>

chiqarish bosqichi	voqealarga o‘z munosabatini bildiradi hamda muammoga yechim taklif qiladi.	<ul style="list-style-type: none"> • “Qaysi qahramon sizga yaqin va nima uchun?” 	yondashuv shakllanadi.
---------------------------	--	---	------------------------

Milliy kontent asosida qo‘llaniladigan interfaol metodlar

Ta’lim samaradorligini oshirishda interfaol metodlarning o‘rni muhimdir. Ayniqsa, milliy mazmundagi materiallar bilan uyg‘unlashgan interfaol metodlar bolalarda tahliliy tafakkurni rivojlantirishda yuqori natija beradi.

“Aqliy hujum” metodi- ushbu metod orqali o‘quvchilar muammoga oid turli fikrlarni ilgari suradi. Milliy ertak yoki hikoya asosida tashkil etilgan “Aqliy hujum” mashg‘ulotlari bolalarda tezkor fikrlash va tahliliy yondashuvni rivojlantiradi. Masalan:

“Boy va kambag‘al” ertagi asosida: Boyning xatosi nimada? Kambag‘al qanday fazilatlar bilan ustun keldi?

“Klaster” metodi- bu metodda o‘quvchilar asosiy tushuncha atrofida fikrlarni guruhlaydi. Masalan, “Vatan” tushunchasi asosida: sadoqat, jasorat, mehr, mas’uliyat va birlik kabi tushunchalar klaster shaklida ifodalanadi. Natijada o‘quvchi tushunchalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglay boshlaydi.

“FSMU” texnologiyasi- F — fikr; S — sabab; M — misol; U — umumlashtirish bosqichlari orqali bolalarda dalillash va xulosa chiqarish ko‘nikmasini rivojlantiradi. Masalan: “Halollik insonni yuksaltiradi” mavzusida: fikr bildirish; sabab ko‘rsatish; hayotiy misol keltirish hamda yakuniy xulosa chiqarish talab etiladi. Bu esa tahliliy fikrlashning amaliy ko‘rinishini shakllantiradi.

“Rolli o‘yinlar” metodi – bu metod orqali o‘quvchilar milliy an‘analar va ijtimoiy munosabatlarni amaliy tarzda his qiladi. Masalan, “Navro‘z bayrami” mavzusida o‘quvchilar guruhlariga bo‘linib, mehmon kutish, sumalak tayyorlash, kattalarga hurmat ko‘rsatish kabi holatlarni sahnalashtiradi. Natijada o‘quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, jamoada ishlash va muloqot madaniyati shakllanadi.

Raqamli milliy kontent va uning imkoniyatlari

Axborot texnologiyalari rivojlanayotgan hozirgi davrda milliy kontentni raqamli shaklda taqdim etish muhim pedagogik ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa: animatsion milliy ertaklar, audio kitoblar, interaktiv platformalar hamda virtual viktorinalar milliy qahramonlar asosidagi mobil ilovalar bolalarda bilim olishga nisbatan motivatsiyani oshiradi: Quyida **bepul mobil ilovalar va platformalar**:

- **YouTube Kids** – bolalar uchun xavfsiz video muhit bo‘lib, unda milliy ertaklar, animatsion hikoyalar va tarbiyaviy multfilmlar bepul taqdim etiladi.
- **YouTube** – o‘zbek tilidagi “Zumrad va Qimmat”, “Afandi latifalari”, “Echki va yetti uloq” kabi milliy ertaklarning animatsion variantlari mavjud.
- **Khan Academy Kids** – bepul ta’limiy ilova bo‘lib, interaktiv hikoyalar, audio materiallar va rivojlantiruvchi mashg‘ulotlarni o‘z ichiga oladi.
- **PBS KIDS Video** – bolalar uchun bepul animatsion va tarbiyaviy videolar platformasi, mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.
- **BabyBus Kids** – bepul multfilm va o‘yinlar ilovasi bo‘lib, odob-axloq va kundalik hayot ko‘nikmalarini shakllantiradi.
- **Olim Bola** – audio ertaklar, interaktiv darslar va ta’limiy kontentni bepul taqdim etuvchi platforma.
- **“Alla” ilovasi** – milliy allalar, ertaklar va tarbiyaviy kontentni bolalarga yetkazishga xizmat qiluvchi mobil ilova.

Raqamli kontentning afzalligi shundaki, bola bir vaqtning o‘zida:

- eshitadi;
- ko‘radi;
- kuzatadi;
- tahlil qiladi;
- xulosa chiqaradi.

Bu esa tafakkurning kompleks rivojlanishiga xizmat qiladi. Xususan, yuqorida qayd etilgan bepul raqamli platformalar va ilovalar asosida o‘quvchilarda nafaqat bilim olish, balki tahliliy va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari ham shakllanadi. Shuningdek, **Khan Academy Kids** va **Olim Bola** kabi ilovalardagi interaktiv hikoyalar va audio ertaklar o‘quvchilarda voqealarni ketma-ketlikda idrok etish,

sabab-oqibat munosabatlarini anglash hamda mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi. **BabyBus Kids** ilovasidagi tarbiyaviy multfilmlar esa kundalik hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, to‘g‘ri qaror qabul qilish va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Natijada, raqamli milliy kontent asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarda tarixiy voqealarni faqat eslab qolish emas, balki ularni tahlil qilish, qahramonlar xatti-harakatini baholash va o‘z fikrini asoslash kabi yuqori darajadagi tafakkur jarayonlarini rivojlantiradi.

Pedagogning roli va metodik mahorati

Milliy kontent asosida tahliliy fikrlashni rivojlantirish jarayonida pedagogning roli alohida ahamiyatga ega. O‘qituvchi:

- bolani erkin fikr bildirishga rag‘batlantirishi;
- ochiq savollar berishi;
- muammoli vaziyat yaratishi;
- har bir javobni qo‘llab-quvvatlashi;
- tanqidiy emas, yo‘naltiruvchi yondashuvni qo‘llashi zarur.

Pedagogning metodik mahorati darsning qiziqarli va samarali tashkil etilishida muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, bolani tayyor javobga emas, izlanishga undash bugungi zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biridir.

Milliy kontent vositasida kompetensiyalarni rivojlantirish

Milliy kontent asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar quyidagi tayanch kompetensiyalarni rivojlantiradi:

- kommunikativ kompetensiya;
- axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
- ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi;
- milliy va umummadaniy kompetensiyalar;
- o‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi.

Bu kompetensiyalar bolaning nafaqat ta’lim jarayonida, balki kundalik hayotda ham mustaqil qaror qabul qilishi va muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, milliy kontent vositasida bolalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim pedagogik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy qadriyatlar, xalq og‘zaki ijodi namunalari, tarixiy obrazlar hamda ma’naviy meros asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bolalarning tafakkur faoliyatini rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Bolaga yaqin va tushunarli bo‘lgan milliy mazmundagi materiallar uning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, erkin fikr bildirishga undaydi hamda voqea-hodisalarni tahlil qilish ko‘nikmasini shakllantiradi. Ayniqsa, ertaklar, maqollar, rivoyatlar va milliy qahramonlar faoliyatini o‘rganish jarayonida o‘quvchilar sabab-oqibat bog‘liqligini anglash, muammoli vaziyatlarga yechim topish, mustaqil xulosa chiqarish kabi intellektual faoliyatlarni amalga oshiradi. Shuningdek, milliy kontentni interfaol metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish o‘quvchilarning mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim samaradorligini oshirish bilan birga, barkamol va tafakkuri rivojlangan shaxsni tarbiyalashda muhim omil bo‘lib hisoblanadi. Bugungi kunda raqamli ta’lim muhiti keng rivojlanayotgan bir sharoitda milliy kontentning elektron shakllarini yaratish, multimedia vositalari asosida taqdim etish ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki zamonaviy bolalar axborotni ko‘rish, eshitish va tahlil qilish orqali tezroq qabul qiladi. Shu sababli pedagoglar ta’lim jarayonida milliy kontentdan maqsadli va tizimli foydalanishi, bolalarni mustaqil fikrlashga yo‘naltiruvchi metodlarni qo‘llashi hamda ta’lim mazmunini milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida boyitib borishi zarur. Milliy ruh, zamonaviy tafakkur va innovatsion yondashuv uyg‘unligi esa kelajak avlodning intellektual salohiyatini yuksaltirishning muhim omillaridan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent, 2019.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. - Toshkent, 2017.
3. O‘zbek xalq ertaklari. - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2016.
4. Yaxyayeva Sh.T., Fayziyeva D.H. Muammoli o‘qitish texnologiyalari va ulardan “Internet texnologiyalari” mavzusini o‘qitish jarayonida foydalanish metodikasi // АМАЛИЙ МАТЕМАТИКА ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ. - 2021. - Т. 5. - № 5. - Б. 499-501.

5. Yaxyayeva Sh.T., Xojiyev A.Yu. Maktab ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan o'qitish
// Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. - 2024. - T. 5. - № 306/6. - B. 392-397.

Ikramova Aziza Aminovna , Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv o'rganish tizimlari orqali talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash	136
Jumaniyozova Shahnoza Rajabboy qizi , Alohida ehtiyojmand bolalar bilan ishlashning psixologik xususiyatlari	142
Jumayeva Azizabonu Mo`min qizi , Pragmatik yondashuv orqali talabalarni refleksiv kompetensiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	147
Jumayeva Habiba G'aforovna , Ta'lim jarayonida geymifikatsion texnologiyalar vositasida talabalarning o'z-o'zini baholash kompetensiyasini rivojlantirish	156
Hakimova Nargiza Supxonovna, Kattayeva Mehrangiz Nabiyevena , Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga yo'naltirilgan innovatsion texnologiyalar	162
Nadirxanovna Nozima Alisherovna , Yozma madaniyatlararo muloqotni o'rgatishda talabalarning sotsiologiyistik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	167
Очиллов Фарход Эгамбердиевич , Трансформация семейных традиций и их влияние на патриотическое воспитание молодого поколения в узбекистане	171
Qurbonova Nafisa Saidjonovna , Differensiyal ta'lim va uning pedagogik ahamiyati	178
Qo'ldoshev Mehriddin Avezmurodovich , Ahmad Donish ma'rifatparvarlik g'oyalari asosida yoshlarda ma'naviy-axloqiy kamolotni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	182
G.V. Izbullayeva, Baxodirova Xalimabonu Baxodirovna , Bo'lajak o'qituvchilarning media-kommunikativ kompetentligini rivojlantirish metodikasi	187
Qo'chqorov Nodir Bozorovich , Talabalarda iqtisodiy savodxonlik madaniyatini shakllantirishning innovatsion va intensiv ko'rinishlari	192
Sadullayeva Zarnigor To'liqinjonovna , Talabalarning o'z-o'zini tarbiyalash darajasini diagnostika qilish va monitoring tizimi	197
Safarova Nigora Nasillovna , Transformativ ta'limning metodologik asoslari: Tanqidiy pedagogika, refleksiv yondashuv va sotsiokonstruktivizm integratsiyasi	204
Teshayeva Dilnoza Chori qizi , Talabalarda ekologik mas'uliyat rivojlanishining pedagogik-psixologik omillari	210
D.I. Normatova , Ingliz tili o'qituvchilarini kreativ yondashuv asosida maxsus kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	217
Jumayeva Habiba G'aforovna , Ta'lim jarayonida geymifikatsion yondashuv orqali talabalarning evristik-kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	222
Raximbayeva Gulyora Ulug'bekovna , Talabalarda media madaniyat va ijtimoiy identifikatsiya o'rtasidagi bog'liqlik	228
Hamdamova Nigora Olimovna , Pedagogical approaches and methods in understanding semantic content	234
Yaxyayeva Shoiraxon Toxirboyevna , Milliy kontent vositasida bolada tahliliy fikrlashni shakllantirish metodikasi	240
Filologiya fanlari	
Зиядуллаева Гульчехра Фатилло Кызы , Семантические синонимы глагола "Пить чай" И их стилистические особенности	245
Choriyeva Mehriniso Qiyomiddinovna , XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Buxoro adabiy muhiti va Abdurahmon Tamkin Buxoriyning adabiy merosi	250
Axmedova Dildora Bahodirovna, Jo'rayeva Mohigul Baxtiyor qizi , O'quvchilarning nutqiy etiket kompetensiyasini rivojlantirish masalalari	255
Ahatova Durdona Davron qizi , Omon Muxtor hikoyalaridagi badiiy zamon va inson tasvirining o'ziga xosliklari	260
Baxtiyorova Durdona Ixtiyor qizi , "Korpus texnologiyalari va sun'iy intellekt integratsiyasi asosida ingliz tilida og'zaki nutq hamda o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish"	264
Nosirova Dilfuza Mustafoyevna , Masallarning kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari	271
Nosirova Nodirabegim Nodirovna , Til o'rganish jarayonida sun'iy intellektning integratsiyasi: Lingvistik kompetensiyani shakllantirish, o'quv jarayonini shaxsiylashtirish va ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari	275
To'raboyeva Muqaddas, Pirimova Madina Ramazonovna , Ona tili o'qitish metodikasining zamonaviy konsepsiyasi: Taqiqotlar va yondashuvlar (alijon hamroyevning ilmiy maktabi misolida)	279
Ijtimoiy fanlar	